

2 KRONIKA 69

2021

69
2021

KRONIKA

kronika.zzds.si/kronika

IZDAJA ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

<https://zzds.si>

Kronika 2021, letnik 69, številka 2

Odgovorni urednik/ Managing editor:

dr. Miha Preinfalk (Ljubljana)

Tehnična urednica/ Technical editor:

mag. Barbara Šterbenc Svetina (Ljubljana)

Uredniški odbor/ Editorial board:

mag. Sonja Anžič-Kemper (Pforzheim, Nemčija), dr. Aleš Gabrič (Ljubljana),
dr. Stane Granda (Ljubljana), dr. Eva Holz (Ljubljana), dr. Katarina Keber (Ljubljana),
dr. Miha Kosi (Ljubljana), dr. Harald Krahwinkler (Celovec), Irena Lačen Benedičič (Jesenice),
dr. Tomaž Lazar (Ljubljana), dr. Hrvoje Petrić (Zagreb), dr. Vlasta Stavbar (Maribor),
dr. Imre Szilágy (Budimpešta) in dr. Nadja Terčon (Piran)

Za znanstveno korektnost člankov odgovarjajo avtorji.

© Kronika

Redakcija te številke je bila zaključena:

6. junija 2021

Naslednja številka izide/ Next issue:

oktober/ October 2021

Prevodi povzetkov/ Translations of Summaries:

Manca Gašperšič - angleščina (English)

Lektoriranje/ Language Editor:

Rok Janežič

UDK/ UDC:

Breda Pajsar

Uredništvo in uprava/ Address of the editorial board:

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU / Milko Kos Historical Institute at ZRC SAZU
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

Letna naročnina/ Annual subscription:

za posameznike/ Individuals 25,00 EUR

za študente in upokojene/ Students and Pensioners 18,00 EUR

za ustanove/ Institutions 30,00 EUR

Izdajatelj/ Publisher:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Aškerčeva cesta 2

SI-1000 Ljubljana

Transakcijski račun/ Bank Account:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije 02010-0012083935

Sofinancirajo/ Financially supported by:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije/ Slovenian Research Agency
ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa/ ZRC SAZU, Milko Kos Historical Institute

Računalniški prelom/ Typesetting:

Medit d.o.o.

Tisk/ Printed by:

Fotolito Dolenc d.o.o.

Naklada/ Print run:

320 izvodov/ copies

Revija Kronika je vključena v podatkovno bazo/ Kronika is indexed in:

Scopus; Historical Abstracts, ABC-CLIO; MLA International Bibliography; PubMed; ERIH Plus;
Bibliography of the History of Art.

Na naslovni strani/ Front cover: Marija Auersperg Attems: Niša z visečim cvetličnim loncem in sadeži,
1849, zasebna last (© Christie's London)/ Maria Auersperg Attems: A niche with a hanging flower pot and
fruit, 1849, private collection (© Christie's London)

Na zadnji strani/ Back cover: Dominik Francišek Kalin von Marienberg: Rodovnik rodbine Porcia, 1677,
Landesmuseum für Kärnten (foto: K. Allesch)/ Dominic Franz Kalin von Marienberg: Family tree of the
House of Porcia, 1677 Landesmuseum für Kärnten (Photo: K. Allesch)

KAZALO

Razprave

Julijana Visočnik, Gojko Tica, Bernarda Županek:	Rimski sod z napisom s Cimpermanove ulice v Ljubljani.....	201
Martin Bele:	Limbuš in Limbuški med 12. in 14. stoletjem	215
Boris Golec:	Poslednja volja začetnika rodu kranjskih Valvasorjev. Oporoka polihistorjevega deda Hieronima iz leta 1602	229
Polona Vidmar:	Rodovnik Auerspergov s Turjaka ter rodovniki genealoga in historiografa Dominika Frančiška Kalina von Marienberga za dvorno plemstvo	239
Miha Šimac:	»Svetnik ljubljanskega kongresa«. Paberki o abbéju Inglesiju (pribl. 1795–1825)	267
Marija Terpin Mlinar, Miha Kosmač:	Razvoj in organizacija protipožarnega varstva na Idrijskem pred letom 1890.....	281
Metoda Kemperl:	Arhitekt Janez Pečnik (Hans Petschnig) in njegovo delo za lavantinsko škofijo.....	295
Ludvik Mihelič:	Baltazar Bartol – duhovnik, nabožni pisatelj in homeopat.....	319
Luka Cerar:	»Čez noč je postal Gassner Anglež, Glanzmann pa švicarski Italijan.« Sekvestracija Bombažne predilnice in tkalnice v Trziču leta 1919	329
Klemen Kocjančič:	Bled v času nemške okupacije med drugo svetovno vojno (1941–1945).....	341
Tina Košak:	Slike iz plemiških zbirk na Slovenskem na mednarodnem umetnostnem trgu: nekaj novih primerov	353

Po razstavah

Spletna razstava Preobrazbe mesta. Slovenska Bistrica med 18. stoletjem in letom 2020 – njeni ljudje in podobe trgov, ulic in stavb (<i>Simona Kostanjšek Brglez</i>)	373
---	-----

Jubilej

Univerzitetni profesor dr. Franc Rozman skozi oči študenta ob njegovi 80-letnici (<i>Tomaž Ivešič</i>)	381
Akademik Peter Štih – <i>sexagenarius</i> (<i>Marko Štubec</i>)	383

Ocene in poročila

Frederic Chapin Lane: Benetke. Pomorska republika (<i>Ignacij Voje</i>)	385
Mojca Šorn: Pomanjkanje in lakota v Ljubljani med Veliko vojno (<i>Ignacij Voje</i>)	388
Nadja Terčon: Sava & Jolanda. Prvi slovenski in jugoslovanski pomorščakinji. Ženske in morje ter vstop Slovenk v moški svet pomorskega poklica (<i>Ljudmila Bezlaj Krevel</i>)	390
Hanns Christoph Herberstein: So war's. Erinnerungen aus meinem ziemlich bewegten Leben (<i>Matjaž Grahornik</i>)	392
Sodraških 800. Monografija ob 800-letnici prve pisne omembe Sodražice (<i>Bogdan Kolar</i>)	395

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 929Bartol B.
27-722-53(497.4)"18"

Prejeto: 20. 4. 2021

Ludvik Mihelič

mag., prof. geog. in zgod., Ekonomska šola Ljubljana, Prešernova 6, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: ludvik.mihelic@guest.arnes.si

Baltazar Bartol – duhovnik, nabožni pisatelj in homeopat

IZVLEČEK

V letu 2021 mineva dvesto let od rojstva in sto deset let od smrti že pozabljenega duhovnika, nabožnega pisatelja in slovečega homeopata Baltazarja Bartola (1821–1911), po rodu iz Sodražice. Prispevek prikaže njegovo življenjsko pot in duhovniški lik ter opozori na njegovo radodarnost, podporo misijonom in ljudem v stiski. Posebej izpostavi njegovo ukvarjanje s homeopatijo.

KLJUČNE BESEDE

Sodražica, Spodnji Brnik, duhovnik, nabožni pisec, molitveniki, homeopat

ABSTRACT

BALTAZAR BARTOL – A PRIEST, RELIGIOUS WRITER, AND HOMEOPATH

The year 2021 marks two hundred years since the birth and one hundred and ten years since the death of the forgotten priest, religious writer, and renowned homeopath Baltazar Bartol (1821–1911) from Sodražica. The contribution outlines his lifepath and priesthood, with an emphasis on his generosity, support for missions, and service to the destitute. The article also highlights Bartol's engagement in homeopathy.

KEY WORDS

Sodražica, Spodnji Brnik, priest, religious writer, prayer books, homeopath

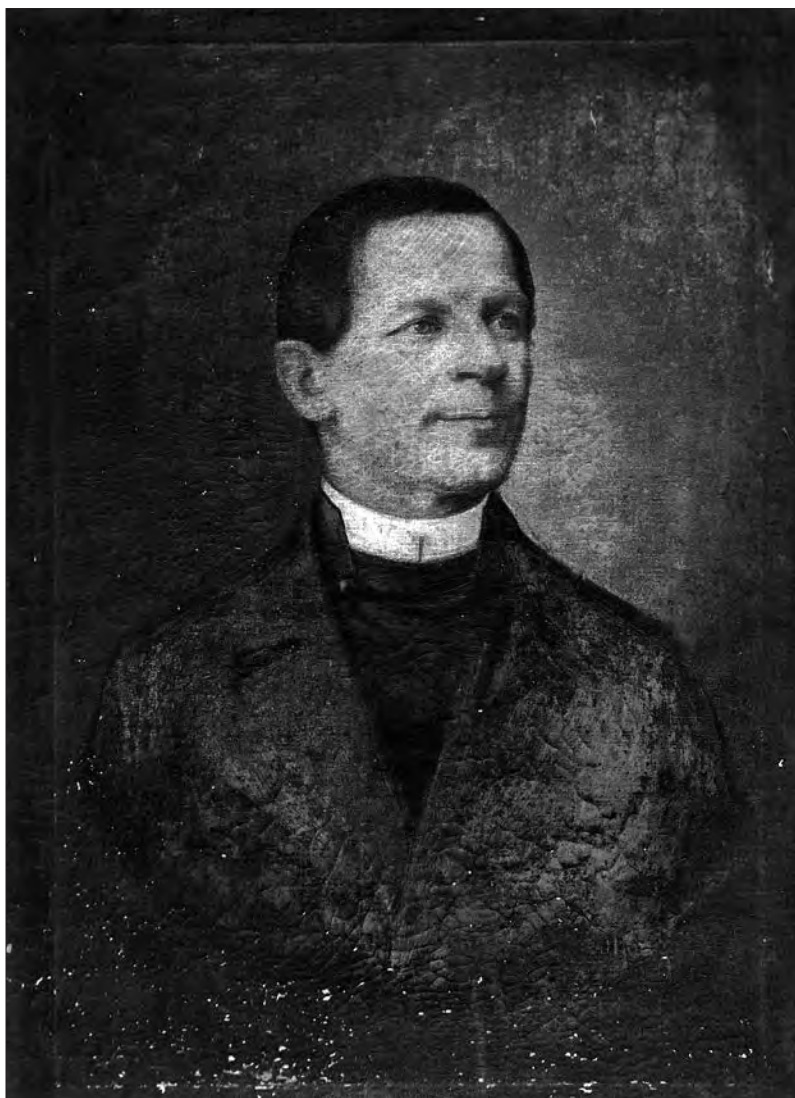
Uvod

O Baltazarju Bartolu je bilo do sedaj že objavljenih nekaj osnovnih, a ne celovitih biografskih zapisov. Prvo predstavitev najdemo v *Slovenskem biografskem leksikonu* leta 1925.¹ Posebej je bil predstavljen leta 1982 v monografiji *Ribnica skozi stoletja*, ki je prinesla dopolnjene in nekatere nove podatke o njem, predvsem kot homeopatu. V tem opisu so delno vključeni spomini Bartolovega nečaka Francea Bartola z naslovom *Bartolovi in njihov čas*. Takrat je dobil Bartol mesto tudi v Parku kulturnikov v ribniškem gradu. Obširnejši zapis o Baltazarju Bartolu prinaša obsežna monografija *Sodraških 800*, ki je izšla

ob 800. obletnici prve pisne omembe Sodražice leta 2020. V poglavju *Znani Sodražani* je med 32 osebnostmi natančneje predstavljen tudi Baltazar Bartol, predvsem na osnovi časopisnih člankov. Ker so bili po izidu knjige odkriti še nekateri zanimivi drobci z njegove življenjske poti, jih želimo ob dveh okroglih obletnicah priobčiti v tem prispevku.

Rod, dom in šolanje

Baltazar Bartol se je rodil 6. januarja 1821² v kmečki družini v zaselku Hosta v vasi Jelovec 8 (danes Jelovec 10) pri Sodražici,³ zato je domačija dobila ime Hostarjevi.

Portret Baltazarja Bartola, last: Danilo Šilc, Jelovec 10 (foto: Žiga Lovšin).

¹ Lesar, »Bartol, Baltazar« (<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi135182>) (13. 4. 2021).

² Ker je bil rojen na dan sv. Treh kraljev, je prejel krstno ime po enem od njih.

³ V *Slovenskem biografskem leksikonu* je kot kraj rojstva napačno navedena Sodražica. V *Novi slovenski biografski leksikon* Baltazar Bartol ni več uvrščen.

Oče Matevž se je rodil leta 1795, mati Marija, rojena Zajc iz Žimaric, pa leta 1797. V zakonu se je rodilo šest otrok, dva sinova in štiri hčere.⁴ Prvorojenki Mariji (1819) so sledili Baltazar (1821), Neža (1824), Marjeta (1826), Anton (1830) in Apolonija (1833).⁵ Baltazar je prvo znanje pridobil v trivialki v Sodražici, kjer je tedaj poučeval Jožef Novak v nekaj let pred tem na novo zgrajeni šolski učilnici.⁶ Za šolsko leto 1831 je vpisan v zlato knjigi.⁷

V ljubljanske šole je Baltazarja priporočil ujec, duhovnik Andrej Zajc (1802–1874).⁸ Šolanje je nadaljeval v tedaj šestrazredni gimnaziji v Novem mestu. V zborniku, ki je izšel ob 250-letnici gimnazije, najdemo sezname dijakov, ki so jo zaključili. Leta 1840 je bilo takšnih 21 dijakov. Na prvem mestu je naveden Baltazar Bartol, star 18 let, iz župnije Sodražica.⁹ Nato je dve leti obiskoval licej in se v študijskem letu 1842/43 vpisal na ljubljansko bogoslovje, kjer je opravil štiri letnike in leta 1846 končal študij.¹⁰ V mašnika je bil posvečen 2. avgusta 1846, novo mašo pa je obhajal 16. avgusta na Dobovcu pod Kumom pri uju Zajcu.¹¹

Po novi maši je odšel na prvo kaplansko mesto v župnijo Stari trg pri Poljanah (danes Stari trg ob Kolpi). Po slabih treh letih je na sv. Jurija dan leta 1849 postal kaplan v župniji Sv. Križ pri Litiji (danes Gabrovka pri Litiji), kjer je ostal do leta 1855. Zatem je bil devet let, do 1864, kaplan na Dobrovi pri Ljubljani, kjer je bil nekaj časa tudi župnijski upravitelj.¹²

Bartol – nabožni pisatelj

Ko je kaplanoval na Dobrovi, se je Bartol pričel ukvarjati tudi s pisanjem in prevajanjem. Po nemških izvirnikih je prevedel in priredil tri nabožne knjige oziroma molitvenike, namenjene vernikom.

Leta 1856 je v Ljubljani pri Henriku Ničmanu izšla njegova prva knjiga *Nevesta Kristusova ali poudčne in molitvene bukve za pobožne keršanske device*, prevod avtorja Josepha Waldnerja. Ponovno je izšla leta 1894. *Zgledne molitvene bukve ali napeljevanje k molitvi po svetopisemskih in drugih sv. zgledih* (avtor Johann E. Schmid) je Bartol prav tako izdal pri Ničmanu leta 1865. Prevod tretje knjige nosi naslov *Hoja za Devico Marijo ali posnemanje njenih čednostij*. Prirejena je bila po Sebastianu Sailerju, izdala pa jo je Družba sv. Mohorja v Celovcu leta 1881 in jo ponatisnila leta 1890.¹³

Med letoma 1864 in 1872 je bil Bartol župnik v Šentjoštu nad Polhovim Gradcem, med letoma 1872 in 1874 v Dolenji vasi pri Ribnici ter nato med letoma 1874 in 1878 na Lipoglavu.¹⁴ Tam je prezidal in olepšal cerkev sv. Nikolaja ter ji oskrbel nov križev pot in orgle.¹⁵ Nato je od 11. decembra 1878 do 7. oktobra 1879 služboval v Ihanu.¹⁶

Nesrečni dogodek

Ko je bil Bartol župnik v Ihanu, se mu je pripetil tragičen dogodek, o katerem je poročal časnik *Slovenec*. Še ko je bil na Lipoglavu, je namreč k sebi povabil nečaka Janeza Kržeta z Gore nad Sodražico,¹⁷ da bi pomagal na polju in skrbel za živino. Nečak se je želel izučiti za pintarja, izdelovalca škafov oziroma lesenih posod. Stric Baltazar mu je priskrbel vse potrebno orodje in pripomočke.¹⁸ Na Lipoglavu se je nečak potegoval tudi za službo cerkovnika in se hotel poročiti.¹⁹ A je bil po stričevih besedah hinavski in pokvarjen, tudi lakomen na denar.

V nedeljo, 19. januarja 1879, ob osmih zvečer je v župnikovi spalnici v nadstropju župnišča prišlo do poskusa umora. »G. fajmošter je po osmi uri sedel v svoji sobi, kjer navadno spi, pri mizi proti oknu obrnjen ter je molil brevir. Kar nekdo odpre vrata in stopi v sobo. G. fajmošter misleč, da je hlapec škornje prinesel, se nič ne ozre, pa v tem hipu ga plašar od zadej z majhno sekiro vdari po glavi. Gospod se z desno roko prime za glavo in v tem trenutku ga vdari v drugič z ostrino po desni

⁴ V monografiji *Sodraških 800* je v predstavitvi Baltazarja Bartola na str. 821 pomotoma zapisano, da se je rodilo sedem otrok oziroma trije sinovi.

⁵ Župnijski arhiv Sodražica, Status animarum od leta 1821, naselje Jelovec.

⁶ Okoliš, Začetki šolskega pouka, str. 363.

⁷ SI ZAL, RIB 38, OŠ dr. Ivana Prijatelja Sodražica, Zlata knjiga.

⁸ Andrej Zajc je bil mlajši brat Baltazarjeve matere Marije. Rodil se je 26. oktobra 1802 v Žimaricah 21, v mašnika je bil posvečen 29. avgusta 1829, novo mašo je pel v Sodražici 20. septembra 1829. Sprva je bil mestni kaplan v Kočevju, potem na več kaplanskih mestih na Notranjskem. Med letoma 1839 in 1846 je bil župnijski vikar na Dobovcu. Od 24. aprila 1848 do smrti 12. junija 1874 je bil župnik v Veliki Dolini (NŠAL, 752, Franc Pokorn, Župnija Dobovec). Za posredovanje podatkov se zahvaljujem mag. Tonetu Krampaču.

⁹ *250 let Gimnazije Novo mesto*, str. 246.

¹⁰ *Letopisi ljubljanske škofije* za leta od 1843 do 1846.

¹¹ Župnijski arhiv Sodražica, Status animarum od leta 1821. Podatek je pripisan ob Bartolovem imenu. Na Dobovcu verjetno zato, ker je bil tedaj tam župnijski vikar Bartolov ujec Andrej Zajc.

¹² Lesjak, *Zgodovina dobrovske fare*, str. 140.

¹³ Lesar, »Bartol, Baltazar« (http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi135182/#slovenski-biografski-leksikon) (13. 4. 2021).

¹⁴ *Dolenjske novice*, letnik 27, 10. 12. 1911, št. 23, str. 5.

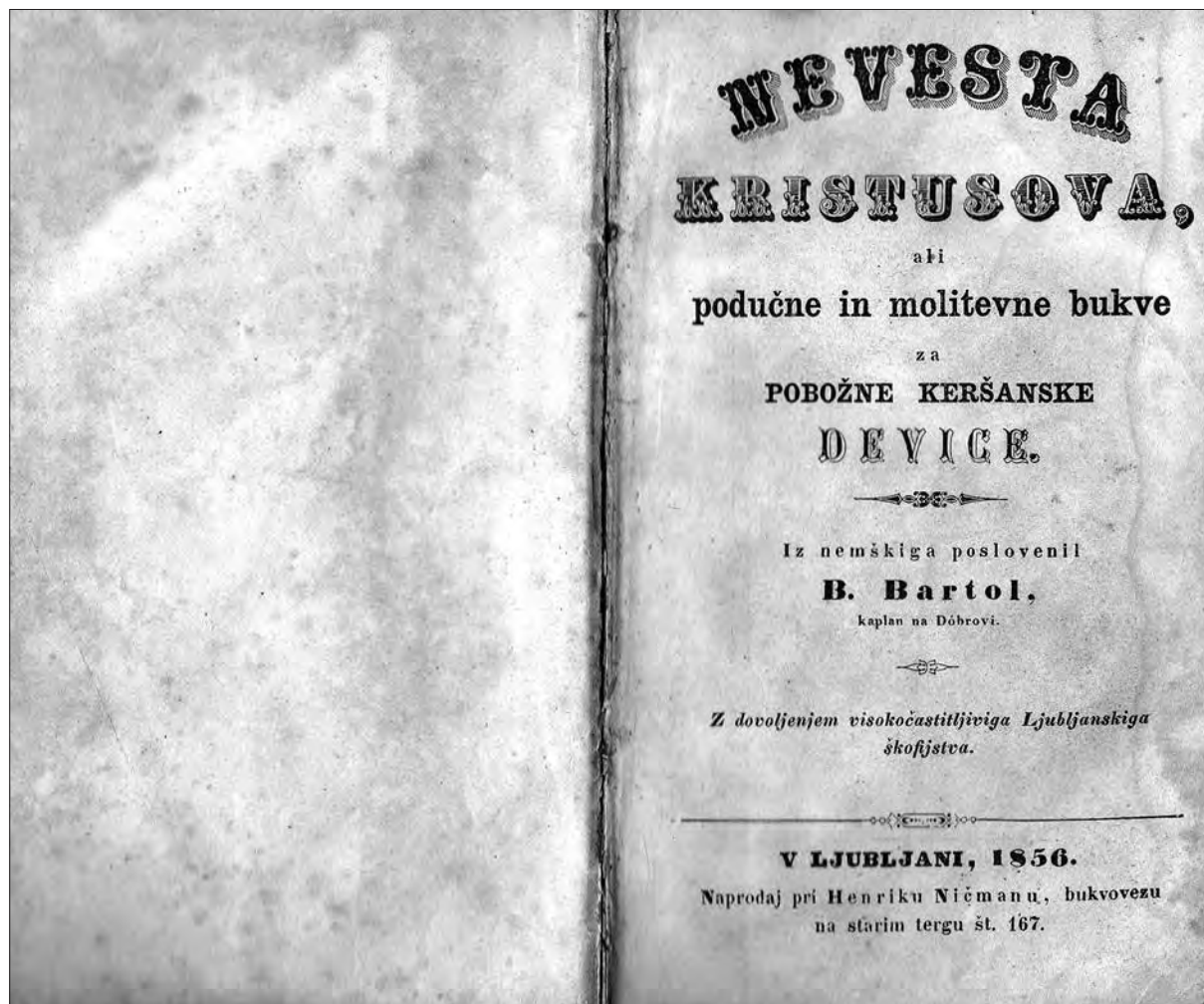
¹⁵ Župnijska cerkev je v naselju Mali Lipoglav.

¹⁶ NŠAL, 752, Pokorn, Župnija Stari trg ob Kolpi. Podatki pri Pokornu ter tisti v *Zgodovini dobrovske fare* in *Zgodovini cerkljanske fare* se povsem ne ujemajo. Pokorn navaja, da je bil pri Sv. Križu do 1. junija 1854, na Dobrovi do 24. februarja 1863, v Šentjoštu do 24. februarja 1872, v Dolenji vasi do 1. avgusta 1874 in na Lipoglavu do 11. decembra 1878.

¹⁷ Župnijski arhiv Gora, Status animarum. Bartolova starejša sestra Marija (1819–1890) se je poročila leta 1841 v vas Kržeti 35 (danes Kržeti 21) v soseski Gora nad Sodražico. Janez Krže se je rodil 10. oktobra 1856.

¹⁸ Zasebni arhiv Danila Šilca, *Bartolovi in njihov čas*, str. B/3.

¹⁹ *Slovenski narod*, letnik 12, 10. 8. 1879, št. 183, str. 4. To je povedal o nečaku stric Baltazar.

Naslovnica molitvenika *Nevesta Kristusova* (hrani Slovenski šolski muzej, foto: Marko Burger).

strani glave ter mu odseka v velikosti malega tolarčka nekoliko kosti od glave in ga rani tudi na kazalcu desne roke tako hudo, da mu je kožo in meso do kosti odsekal, kost na prstu pa ni ranjena. G. fajmošter ustane, ropar pa zbeži, ne da bi bil kaj odnesel.²⁰

Po pretresljivem dogodku je sum hitro padel na 23-letnega župnikovega nečaka. Ko je namreč hudo poškodovani in okrvavljeni župnik prišel v pritličje in mu je njegova sestra izpirala rano, se je hitro zbralo veliko vaščanov, saj je mežnar pričel zvoniti plat zvona. Nemudoma so poklicali tudi hlapca (nečaka), a se dolgo ni odzval. Ko je naposled le vstopil v župnišče, se je obnašal povsem malomarno, brez sočutja do strica.

Svoje zahrbtno dejanje je Janez Krže večkrat zanikal, najprej pred sodnijsko komisijo, ko je prišla v župnišče ugotavljat okoliščine napada. Enako je tajil napad na strica, ko je bil zaprt na gradu Brdo. Tudi

stričevo prigovarjanje, naj se dejanja pokesa, ker mu je on že vse odpustil, ni nič zaleгло.²¹

7. avgusta 1879 se je moral Krže zagovarjati pred porotnim sodiščem v Ljubljani »zaradi poskušenege zavrattnega umora na svojem strijcu Baltazarju Bartolu župniku v Ihanu«. ²² Dejanja ni priznal niti pred porotnim sodiščem, Bartol pa pred poroto ni hotel pričati zoper nečaka. Po zaslišanju več prič (med njimi je bil tudi knezoškofijski dvorni kaplan Jožef Marinko) in pregledu spisov so porotniki z enajstimi glasovi za in enim proti potrdili, da je Janez Krže »kriv izpoznan hudodelstva zavrattnega roparskega umora (pravilneje bi se glasilo poskusa roparskega umora, op. avt.) in obsojen na deset let težke ječe, poostrene vsak mesec z enim postom, temnico vsakega 19. januarja in da plača vse sodnijske stroške te obravnave«. ²³

²¹ *Slovenski narod*, 10. 8. 1879, letnik 12, št. 183, str. 4.

²² *Slovenski narod*, 9. 8. 1879, letnik 12, št. 182, str. 4, »Izpred porotnega sodišča«.

²³ *Slovenski narod*, 10. 8. 1879, letnik 12, št. 183, str. 3–4, »Izpred porotnega sodišča«.

²⁰ *Slovenec*, letnik 7, 23. 1. 1879, št. 8, str. 3, »Izvirni dopisi. Iz Ihanske okolice, 20. januarja. Tolovajski napad«.

Bartol se je menda zdravil tudi v bolnišnici, za posledicami tega napada pa je trpel še precej dolgo. Med drugim mu je oslabele spomin. Zaradi omenjenega napada in posledic na zdravju je bil še isto leto upokojen in konec leta 1879 premeščen iz Ihana na Spodnji Brnik v župniji Cerklje na Gorenjskem.

Župnik v pokoju na Spodnjem Brniku

Spodnji Brnik s podružnično cerkvijo sv. Juda in Tadeja je imel že od leta 1752 svojega duhovnika, ki je pomagal župnijski duhovščini.²⁴ Baltazar Bartol je bil 17. duhovnik po vrsti. Odmerjena mu je bila plača 300 goldinarjev, imel pa je tudi »čedno hišo v vasi, le žal, da je cerkvi malo preveč odročna«.²⁵ Kot župnik v pokoju je na Spodnjem Brniku preživel skoraj polovico svojega duhovniškega življenja, 31 let in pol, ter tam obhajal leta 1896 zlato in leta 1906 biserno mašo.²⁶

V cerkvi na Spodnjem Brniku je Bartolovo ime zapisano na srednjem zvonu, ki ga je leta 1888 izdelala ljubljanska zvonarna Samassa. Na krilu je med drugim zapis: »Vabi in kliči v hišo Božjo! Anton Golobič, župnik cerkljanski. Baltazar Bartol, župnik v pokoju.«²⁷

Zlato mašo leta 1896 je Bartol nameraval obhajati na tihoma, a cerkljanski farani in župnik Anton Golobič so se odločili, da bo slovesnost na praznik Marijinega vnebovzetja (15. avgusta) v župnijski cerkvi. Neimenovani dopisnik je v *Zgodnji danici* poročal, da so nadvse prikupno, z mnogimi venci in zastavami, okrasili Bartolovo domovanje in cerkev na Spodnjem Brniku, mlaji in napisi pa so krasili tudi vso pot do farne cerkve v Cerkljah. »Na večer pred zlato mašo in drugo jutro do večera pa so bučali mogočni možnarji, da so se tresle bližnje gore, porabili so baje fantje dva stota smodnika.«²⁸ Med zlato mašo je jubilanta z izbranimi besedami nagovoril njegov nekdanji učenec dr. Josip Marinko.²⁹ Dopisnik je še pristavil, da je »Bartol pel sv. mašo nenavadno ginjen ali vendar s tako močnim in krepkim glasom, da smo se vsi kar čudili«.³⁰

O Bartolu je v svojem dnevniku sicer zelo kratko,

a pohvalno dvakrat zapisal tudi knezoškof Jeglič. Prvič ga je omenil 12. marca 1900 ob obisku Cerkelj ob pričetku misijona, ko je med drugim obiskal »starega gospoda Bartola na Brniku«.³¹ »Dobri mož« je bil škofovega obiska zelo vesel.³² 28. in 29. septembra 1902 se je škof Jeglič spet mudil v Cerkljah. Obiskal je podružnice cerkljanske fare, tudi Spodnji Brnik, ki so bile »v najlepšem redu«. Ocenil je, da je bila župnija precej zapuščena, župnik Golobič pa bolehen. Dodal pa je: »Še dobro, da je na Brniku pobožni penzionist Bartol.«³²

Bartol – homeopat

Homeopatija se je na Slovenskem razmahnila zlasti v tridesetih letih 19. stoletja in je bila »v modi« do konca prve svetovne vojne. Z njo so se ukvarjali tudi številni duhovniki.³³ Kdaj in zakaj se je Bartol navdušil za ta alternativni način zdravljenja, iz pregledanih virov ni bilo mogoče ugotoviti. Dejstvo je, da je bil Bartol že po svojem značaju pripravljen pomagati bližnjim. Nekateri duhovniki, pozneje znani homeopati, so z njim sočasno študirali na bogoslovju. Tu izpostavimo Daniela Trčka (1819–1887), kasnejšega župnika v Metliki,³⁴ ki je v ljubljansko bogoslovje vstopil leta 1840, in Jožefa Hočevarja (1822–1908), ki je v bogoslovje vstopil leta 1841, torej je bil po študiju dve leti pred Bartolom. Omenimo še znanega gorenjskega homeopata Friderika Hudovernika (1820–1905), ki ga je Bartol prav tako poznal z bogoslovja, saj je bil v prvi letnik vpisan leta 1840.³⁵ Z bogoslovja je gotovo poznal tudi znamenitega ljudskega zdravilca Jurija Humarja (1819–1890),³⁶ ki je v bogoslovje vstopil eno leto za Bartolom in bil posvečen leta 1847. Ta je z alternativnim zdravljenjem pričel že leta 1853. Ker je bil bolj kot ne samotar, verjetno tudi z Bartolom ni bil v tesnejših stikih. Poznanstvo z omenjenimi bogoslovci je morda vplivalo na Bartolovo odločitev za ukvarjanje s homeopatijo. Gotovo pa je poznal tudi druge starejše duhovnike homeopate. O Bartolovem tovrstnem udejstvovanju ne poročajo niti dnevni časniki niti cerkvena glasila.³⁷ Nekaj dragocenih drobcov prinašajo spomini *Bartolovi in njihov čas* njegovega nečaka Franceta Bartola (1871–1959) in pranečaka Franciška Bartola (1903–1984).³⁸

²⁴ Prvi duhovnik na Spodnjem Brniku je bil Andrej Mavzar iz Novega mesta (gl. Lavrenčič, *Zgodovina cerkljanske fare*, str. 110).

²⁵ Lavrenčič, *Zgodovina cerkljanske fare*, str. 61.

²⁶ Zasebni arhiv Danila Šilca, *Bartolovi in njihov čas*, str. B/3.

²⁷ *Zgodnja danica*, 23. 2. 1900, tečaj LIII, št. 8, str. 58.

²⁸ *Zgodnja danica*, 4. 9. 1896, tečaj XLIX, št. 36, str. 284–285.

²⁹ Dr. Josip Marinko (1848–1921) je bil Bartolov učenec na Dobrovi pri Ljubljani. Bartol je prepoznal njegovo nadarjenost in ga leta 1859 poslal v tretji razred ljubljanske normalke. Šolanje je nadaljeval v gimnaziji v Ljubljani med letoma 1861 in 1869 ter z odliko maturiral. Med letoma 1869 in 1873 je obiskoval ljubljansko bogoslovje in postal duhovnik. Od leta 1883 do upokojitve leta 1909 je poučeval verouk v gimnaziji v Novem mestu. Baltazarja Bartola se je vedno hvaležno spominjal (Lukman, »Marinko, Josip« (<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi348229>) (13. 4. 2021).

³⁰ *Zgodnja danica*, 4. 9. 1896, tečaj XLIX, št. 36, str. 284–285.

³¹ Jeglič, *Jegličev dnevnik*, str. 60.

³² Prav tam, str. 168.

³³ Židov, Slovenski duhovniki-homeopati, str. 279.

³⁴ www.shd.si/Slovensko-homeopatsko-društvo (13. 4. 2021).

³⁵ Letopis ljubljanske škofije, leto 1840.

³⁶ Čipič Rehar, Jurij Humar, str. 43–44.

³⁷ V Bartolovem življenjepisu v *Slovenskem biografskem leksikonu* ni naveden podatek o homeopatiji.

³⁸ Zasebni arhiv Danila Šilca, *Bartolovi in njihov čas*. Spomine je zapisal France Bartol leta 1955, leta 1973 pa jih je dopolnil in dodal še svoje njegov sin Francišek. Pobudo za nastanek spominov je dal pisatelj Vladimir Bartol v pismu stricu Francetu, datiranim 24. 12. 1954. Prosil ga je, naj zapiše čim več o Bartolovem rodu, še posebej o prastricu Baltazarju. Na pod-

Baltazar Bartol je bil širše znan in sloveč homeopat. Gotovo je zdravil že pred prihodom na Spodnji Brnik, od koder imamo bolj oprijemljive podatke. K njemu so prihajali po zdravila ne le iz Kranjske, ampak tudi iz Primorske, Štajerske in celo Hrvaške. Na Spodnji Brnik so bolniki prihajali vsakodnevno, nekateri tudi po sedem ur hoda.³⁹ Iskali so zdravila ne samo zase, ampak tudi za živino.⁴⁰ Da je ostal Brničanom v lepem spominu, pove kratek zapis, nastal več kot četrto stoletja po njegovi smrti, leta 1938, ko je Mežnarjev oče iz Cerkelj med nekdanjimi duhovniki poimensko omenil tudi Bartola.⁴¹

France Bartol v spominih navaja primer, ko je bil na obisku pri stricu Baltazarju.⁴² Temu se je prišla zahvaliti neka ženska iz Goriške, ki se ji je zataknila ribja kost, a ji zdravniki niso mogli pomagati. Bartolova zdravila pa so ji v enem tednu spravila kost naprej.⁴³

Kadar je France obiskal strica, je bilo menda vedno pri njem pet do petnajst bolnikov. Bartol za zdravila ni računal. Če mu je kdo kaj ponudil, je vzel za zdravilo pet krajcarjev, za več vrst pa deset. »Dva-krat sta v moji navzočnosti prišla po zdravila tudi dva gospoda v cilindrih. Eden je potem pustil cel goldinar, ker stric ni hotel vzeti nič za zdravila. Tudi gospe v klobukih so večkrat prišle. Stric je bil enkrat naznanjen sodišču zaradi zdravljenja. Ker pa zanje ni nič računal, ga je sodišče oprostilo in mu po posredovanju neke vplivne osebe dovolilo zdraviti še naprej.«⁴⁴

Francišek Bartol v spominih dodaja, da je k prastricu Baltazarju, ko je bil že v Sodražici, prihajalo veliko ljudi, zlasti v nedeljo po prvi maši. Pri njem so iskali zdravila zase in za živino ter ga prosili za zdravilne nasvete.⁴⁵ Francišek je še dopisal, da se je Urša, Baltazarjeva nečakinja, tako vživela v delo gospodinje, da je včasih kar sama pripravila zdravila, kadar Baltazarja ni bilo doma. Ljudje so mu popolnoma zaupali, saj je bil tudi v Sodražici zelo cenjen.⁴⁶

Bartolov pranečak in znani pisatelj Vladimir Bartol (1903–1967) opisuje pogovor z dr. S., odvetnikom iz Kočevja, leta 1943. Ta je v otroštvu hudo zbolel na očeh. Vid se mu je pri dvanajstih letih⁴⁷ tako močno poslabšal, da bi lahko oslepel. Oče, premožen odvetnik, je iskal pomoč pri mnogih zdravnikih, celo v Gradcu in na Dunaju. Diagnoza naj bi bila nekakšna

huda črna mrena, pomoči zanjo pa žal nobene. Tedaj je oče izvedel za slovitega duhovnika in »čudežnega zdravnika« blizu Kranja. Ko sta s sinom prišla k Baltazarju Bartolu, je dal ta dečku v usta nekakšen obarvan papir. Očetu je naročil, naj mu da vsak dan košček takšnega papirja in še deset kapljic neke tekočine, trikrat dnevno. Ob slovesu je Bartol očetu dejal, da bo sin čez teden dni spet videl. Dečku se je vid res povrnil in tudi kasneje v življenju ni imel tovrstnih težav z očmi.⁴⁸

Bartol je homeopatska zdravila pripravljala sam iz izvornih raztopin. »Ljudem so zdravila dajali. Za vse bolezni samo kroglice, bele, za grah velike. Za vsako bolezen posebej pa so imeli posebna olja, s katerimi so potem te kroglice poskropili. Teh olj so imeli celo reč, po vseh oknih, po vseh policah same steklenice in kozarčke in majhne posodice.«⁴⁹

V Bartolovi skromni zapuščini se je ohranilo tudi nekaj knjig o homeopatiji. Danilo Silc hrani v gotici tiskano knjigo *Handbuch der Haupt-Anzeigen für die richtige Wahl der Homöopathischen Heilmittel vorzüglich nach den bisherigen Erfahrungen am Krankenbette*. Priročnik je priredil dr. G. Jahr, izšel pa je v Leipzigu leta 1851.

Bartol – dobrotnik

Osebnostno je Bartol živel zelo skromno. Ves denar, ki ga je prejel za maše, je razdal. Zase je porabil samo nekaj bere in tisto, kar so mu bolniki sami ponudili za zdravila. Z veseljem je daroval za misijone, vsakršne potrebe Cerkve, uboge in ljudi v nesreči.

Rad je pomagal tudi svojim sorodnikom. Bil je nekakšen steber Bartolove družine. Vedno je bil pripravljen pomagati z nasvetom ali denarjem.⁵⁰ Mlajšo sestro Nežo (1824–1916) je dal učiti za kuharico. Nato mu je gospodinjala, odkar je odšel na prvo župnijo. Svojemu bratu Antonu (1830–1894), ki je ostal na domačiji, je izdatno pomagal pri nakupu zemljišč in šolanju njegovih štirih otrok.⁵¹ Nečak Marko (1859–1885) je obiskoval bogoslovje, a je pred posvečenjem v tretjem letniku, na veliko žalost domačih, izstopil. Baltazar si je zato srčno želel, da bi vsaj nečak Gregor (1865–1946)⁵² postal duhovnik. Gregor je bil nasprotno zelo nesrečen, ker so ga silili v duhovniški poklic, saj sam zanj ni čutil niti najmanjše želje. Ne-

lagi njune korespondence je Vladimir Bartol spomine objavil leta 1955 v *Primorskem dnevniku*, kasneje jih je objavil še v romanu *Mladost pri Svetem Ivanu*.

³⁹ *Slovenec*, 16. 4. 1938, letnik LXVI, št. 88 a, str. 2, »Pisano življenje našega starejšega rodu«.

⁴⁰ *Ribnica skozi stoletja*, str. 11.

⁴¹ *Slovenec*, 16. 4. 1938, letnik LXVI, št. 88 a, str. 2.

⁴² Zasebni arhiv Danila Silca, *Bartolovi in njihov čas*, str. B/3. Glede na Francetovo leto rojstva je to bilo na Spodnjem Brniku.

⁴³ Prav tam.

⁴⁴ Prav tam, str. B/3.

⁴⁵ Prav tam, str. FB/29.

⁴⁶ Prav tam, str. FB/31 in 32.

⁴⁷ V času pripovedovanja je bil odvetnik dr. S. star 63 let. Torej se je dogodek pripetil leta 1892.

⁴⁸ *Primorski dnevnik*, 27. 1. 1955, letnik 11, št. 23, str. 4. Podlistek Vladimir Bartol, *Mladost pri Svetem Ivanu* (prva knjiga), 14. nadaljevanje. Gl. tudi Bartol, *Mladost pri Svetem Ivanu*, str. 69–70.

⁴⁹ *Slovenec*, 16. 4. 1938, letnik LXVI, št. 88 a, str. 2, »Pisano življenje našega starejšega rodu«.

⁵⁰ Zasebni arhiv Danila Silca, *Bartolovi in njihov čas*, str. FB/29–30.

⁵¹ Brat Anton je prevzel domačijo na Hosti in nadaljeval Bartolov rod. Imel je sedem otrok. Z Baltazarjevo pomočjo so v ljubljanske šole odšli Terezija, Marko, Gregor in Anton.

⁵² Gregor Bartol je bil oče pisatelja Vladimirja Bartola (1903–1967).

Nagrobna plošča Baltazarja Bartola na pokopališču v Sodražici (foto: Žiga Lovšin).

čaku Francetu (1871–1959) pa je Baltazar omogočil, da se je izučil knjigoveške obrti, ter mu pomagal kupiti potrebno orodje in pripomočke.⁵³

Bartola najdemo kot podpornika (dobrotnika) pri mnogih zadevah. Društvu za napravo zvonov v cerkvi Srca Jezusovega v Ljubljani je daroval 10 goldinarjev.⁵⁴ Za gradnjo »Pripraviškega doma« je prispeval pet kron,⁵⁵ naslednje leto je prispeval pet goldinarjev

za Marijanišče.⁵⁶ Pogosto je daroval za prizadete v požarih ipd. Očitno je bil tudi čebelar ali vsaj podpornik, saj smo zasledili podatek o plačani članarini za čebelarsko društvo za leti 1879 in 1880 v višini dveh goldinarjev.⁵⁷ Ko so Globelčani gradili podružnično cerkvico Sv. družine na Sedlu,⁵⁸ je spomladi

⁵³ Zasebni arhiv Danila Šilca, *Bartolovi in njihov čas*, str. B/13.

⁵⁴ *Slovenec*, 16. 10. 1884, letnik XII, št. 239, str. 4.

⁵⁵ *Slovenec*, 29. 7. 1896, letnik XXIV, št. 172, str. 4.

⁵⁶ *Dom in svet*, 1897, leto X, št. 8, str. 36.

⁵⁷ *Slovenska čebela*, 1879, letnik 7, št. 6, str. 24. Tedaj je bil Bartol še župnik v Ihanu.

⁵⁸ Sedlo je vzpetina (642 m) v obliki konjskega sedla med naseljema Globel in Jelovec v občini Sodražica.

1908 Bartol zanjo daroval prekrasen kelih, pateno in oltarni križ, delo mojstra Ivana Kregarja.⁵⁹

Posebej vneto je podpiral misijone, zlasti v Bosni, na Japonskem in Kitajskem ter v Afriki. Na starost je zanje vsako leto namenil skoraj vso svojo pokojnino, to je 500 goldinarjev.⁶⁰

Zadnja leta duhovništva, preselitev v Sodražico in smrt

Biserno mašo (60 let mašništva) je Baltazar Bartol slovesno daroval v nedeljo, 5. avgusta 1906. V cerkljanski župnijski kroniki je zapisano, da je Bartol »še čil na duhu in tudi telesno krepak za tako visoko starost«. Biserna maša v navzočnosti devetih duhovnikov je bila na Spodnjem Brniku, jubilanta pa je nagovoril cerkljanski župnik France Dolinar. V ta namen so cerkev povsem prenovili, dobila je novo ograjo na koru, nov tlak in nove klopi.⁶¹ Tudi tedaj so zapisali, da »je bilo vse po koncu ob veliki slavnosti. Marijina družba je slavljencu v čast priredila igro *Sv. Neža*«. ⁶² Ob tej priložnosti je bil Bartolu podeljen častni naziv knezoškofjski duhovni svetnik.⁶³

Leta 1910 se je Bartolu zdravje poslabšalo. Cerkljanska župnijska kronika⁶⁴ navaja, da ga je bolezen prisilila v posteljo in da že dlje časa ne more maševati. Kljub visoki starosti pa je bil še čil na duhu in vnet za vse dobro. Ko so mu moči opešale, se je s Spodnjega Brnika⁶⁵ skupaj s sestro Nežo aprila 1911 preselil v rodno Sodražico. Preostanek življenja je želel preživeti v domačem kraju in biti pokopan v grobu staršev. V Sodražici je bival v kaplaniji ob župnijski cerkvi, stregla pa jima je nečakinja Urša (roj. 1861). Že čez pol leta, 25. novembra 1911, je umrl, star skoraj 91 let. *Ljubljanski škofijski list* je v rubriki Objave priobčil kratko vest: »Umrl je čč. gg. Baltazar Bartol, duhovni svetnik, župnik v pokoju, biseromašnik, starosta ljubljanske škofije 25. 11. v Sodražici.«⁶⁶ Pranečak Francišek (1903–1984), tedaj osemletni deček, je pozneje v spominih zapisal, da je bil pogreb zelo slovesen, krsto so nesli v sprevodu vse okrog trga in

nato v cerkev.⁶⁷ Pokopan je na sodraškem pokopališču. Nagrobna plošča je vzdana na pročelju pokopališke kapele.⁶⁸

O Bartolovi smrti je poročalo več časopisov: *Slovenec*, *Dolenjske novice*, *Bogoljub* in *Odmev iz Afrike*. Obširnejši zapis je prispeval *Bogoljub*. Poudaril je zlasti Bartolov vesel, včasih celo hudomušen značaj, njegovo skromnost, srčno dobroto in darežljivost, poleg tega pa ga je označil kot vnetega molivca. Zanimivo, da edini med nekrologi podčrta njegovo pomoč ljudem z zdravili in posebej poudari, da je bil eden zadnjih homeopatov. Če bolnikom niso pomagala Bartolova zdravila, je pa pripomogla njegova molitev, je še zapisal *Bogoljub*.⁶⁹ Časnik *Slovenec* je poudaril, da je bil pokojnik mož molitve, ljubljen in spoštovan od vseh, ki so ga poznali.⁷⁰ Tudi *Dolenjske novice* so zapisale, da je bil vzoren duhovnik, ki je povsod ostal vernikom v najboljšem spominu.⁷¹

Bartolovo darežljivost, zlasti do misijonov, sta poudarila nekrologa v *Bogoljubu* in *Slovencu*. Ob smrti pa mu je tudi list *Odmev iz Afrike* namenil naslednje pohvalne vrstice: »Pred kratkim je poklical Bog k sebi enega izmed najboljših prijateljev in dobrotnikov misijonov. Bil je eden izmed najvnetejših pospeševalcev Družbe sv. Petra Klaverja⁷² in eden prvih naročnikov 'Odmeva'. Z ganjenjem in veliko hvaležnostjo je sprejemala družba njegove darove, ki vsi pričajo o veliki pobožnosti častitljivega starčka ... Komaj je priromal 'Odmev' z rednimi prošnjami misijonarjev v Sodražico, že je prišlo pismo od preč. gospoda župnika Bartola. Navadno se je pričelo: 'S težkim srcem berem, v kakšni stiski je o. N. N. – prilagam mal dar. – 20 K za o. X. in 20 K za o. N. N. Noben članek ni ostal neuslišan. In proti koncu je vedno izražal obžalovanje. 'Žalibog malo za tako velike potrebe ali Bog blagoslovi to malenkost.' Vedno je tudi izrazil željo, da bi se vse bolj širilo delovanje omenjene družbe.«⁷³

Bartolovo zapuščino, nekaj osebnih predmetov in knjige, so po smrti prepeljali v rojstno hišo na Hosto. Francišek Bartol se spominja, da je bilo veliko knjig v latinskem, nemškem in francoskem jeziku. Poleg nabožnih so bile tudi knjige o homeopatiji. Ker je bila rojstna hiša od leta 1959 do 1965 prazna in brez lastnika, se je precej knjig razgubilo. Sedanji lastnik domačije, prapranečak Danilo Šilc (roj. 1936), hrani le še redke, med njimi nekaj knjig o homeopatiji.

⁵⁹ *Domoljub*, 9. 4. 1908, leto XXI, št. 15, str. 9–10, »Dolenjske novice, Iz Globeli pri Sodražici«. Ivan Kregar (1867–1931), priznani pasar, izdelovalec cerkvenega posodja in opreme, je leta 1890 odprl delavnico na Rimski cesti v Ljubljani in pearsarsko obrt dvignil na umetniško raven (prim. *Slovenski biografski leksikon*, geslo Ivan Kregar).

⁶⁰ *Ribnica skozi stoletja*, str. 11.

⁶¹ Župnijski arhiv Cerklje na Gorenjskem, Župnijska kronika. Za posredovane podatke se zahvaljujem cerkljanskemu župniku mag. Jerneju Marenku.

⁶² *Bogoljub*, 1906, leto IV, št. 8, str. 256.

⁶³ *Ljubljanski škofijski list*, 15. 9. 1906, leto 1906, št. VI, rubrika Škofijska kronika, str. 87. Ni posebej pojasnjeno, zakaj je prejel ta naziv.

⁶⁴ Župnijski arhiv Cerklje na Gorenjskem, Župnijska kronika.

⁶⁵ Ob slovesu z Gorenjske je objavil notico tudi *Slovenec*, 4. 5. 1911, letnik XXIV, št. 18, str. 280.

⁶⁶ *Ljubljanski škofijski list*, leto 1911, št. XII, str. 144.

⁶⁷ Zasebni arhiv Danila Šilca, *Bartolovi in njihov čas*, str. FB/29–30.

⁶⁸ Mihelič, Baltazar Bartol, str. 821.

⁶⁹ *Bogoljub*, 1912, leto X, št. 1, str. 34–35, »Velikemu prijatelju misijonov mal spominek«.

⁷⁰ *Slovenec*, 27. 11. 1911, št. 272, str. 3, »† Starosta kranjske duhovščine«.

⁷¹ *Dolenjske novice*, 10. 12. 1911, letnik XXVII, št. 23, str. 5.

⁷² Družba sv. Petra Klaverja v Ljubljani je bila ena izmed družb za podporo misijonarjem na terenu. V Ljubljani je delovala v prvi polovici 20. stoletja kot podružnica mednarodne misijonske mreže s sedežem v Rimu.

⁷³ *Odmev iz Afrike*, mali traven 1912, leto IX, št. 4, str. 60.

Zaključek

Baltazar Bartol v zgodovinskih zapisih ni bil spregledan niti za časa življenja niti ob in po smrti. Med pomembne Slovence ga je uvrstil že *Slovenski biografski leksikon* leta 1925. Kasneje je pričel spomin nanj bledeti. Ponovno je bil predstavljen leta 1982 v knjigi *Ribnica skozi stoletja* in leta 2020 v monografiji *Sodraških 800*. Zbrani dokumenti so še dodatno in predvsem celoviteje izostrili podobo znamenitega duhovnika, dobrotnika in homeopata. Spomin na Baltazarja Bartola v domačih krajih ohranjata napis v Parku kulturnikov v Ribnici in nagrobna plošča na pokopališču v Sodražici. Morda pa bo ob okroglih obletnicah dobil tudi spominsko ploščo na rojstni hiši v Jelovcu pri Sodražici.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana
752, Franc Pokorn, Župniji Dobovec in Stari trg ob Kolpi.

SI ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana
RIB 38, OŠ dr. Ivana Prijatelja Sodražica, Zlata knjiga 1818–1919.

Zasebni arhiv Danila Šilca, Jelovec 10.
Bartolovi in njihov čas (spomini), 1955 in 1973.

Župnijski arhiv Cerklje na Gorenjskem
Župnijska kronika.

Župnijski arhiv Gora
Status animarum.

Župnijski arhiv Sodražica
Status animarum od leta 1821, naselje Jelovec.

ČASOPISI

Bogoljub, 1906 in 1912.
Dolenjske novice, 1911.
Dom in svet, 1897.
Domoljub, 1908.
Ljubljanski škofijski list, 1906 in 1911.
Odmev iz Afrike, 1912.
Primorski dnevnik, 1955.
Slovenec, 1879, 1884, 1896, 1911 in 1938.
Slovenska čebela, 1879.
Slovenski narod, 1879.
Zgodnja danica, 1896 in 1900.

SPLETNI VIRI

www.shd.si/Slovensko-homeopatsko-društvo.

LITERATURA

- Bartol, Vladimir: *Mladost pri Svetem Ivanu*, prva knjiga, Svet pravljič in čarovnije. Ljubljana: Založba Sanje, 2003.
- Čipić Rehar, Marija: Jurij Humar – nova spoznanja o njegovem življenju in delu. *Kronika* 68, 2020, št. 1, str. 41–54.
- 250 let Gimnazije Novo mesto 1746–1996* (ur. Natalija Petakovič et al.). Novo mesto: Gimnazija Novo mesto, 1996.
- Jeglič, Anton Bonaventura: *Jegličev dnevnik*, znanstvenokritična izdaja (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar). Celje, Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2015.
- Laurenčič, Ivan: *Zgodovina cerkljanske fare*. Ljubljana, 1890.
- Lesar, Josip: Bartol, Baltazar (1821–1911). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno tudi na <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi135182/>.
- Lesjak, Anton: *Zgodovina dobrovske fare pri Ljubljani*. Ljubljana: J. Babnik, 1893.
- Letopisi ljubljanske škofije* za leta 1840 do 1846.
- Lukman, Franc Ksaver: Marinko, Josip (1848–1921). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno tudi na <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi348229/>.
- Mihelič, Ludvik: Baltazar Bartol. *Sodraških 800* (ur. Ludvik Mihelič). Sodražica: Občina Sodražica, 2020, str. 821–824.
- Okoliš, Stane: Začetki šolskega pouka in stara šola v Sodražici. *Sodraških 800* (ur. Ludvik Mihelič). Sodražica: Občina Sodražica, 2020, str. 341–386.
- Ribnica skozi stoletja* (ur. Drago Zdunič, Janez Debeljak in France Grivec). Ribnica: Skupščina občine Ribnica; Zagreb: Založba Spekter, 1982.
- Židov, Nena: Slovenski duhovniki-homeopati v 19. in začetku 20. stoletja. *Etnolog* 23, 1996, str. 279–294.

S U M M A R Y

Baltazar Bartol – a priest, religious writer, and homeopath

Baltazar Bartol was a priest, religious writer, and homeopath. He was born in 1821 in Hosta, a hamlet near the village of Jelovec in the Sodražica parish. In 1846, he became a priest and served in various places, first as a chaplain and from 1863 onwards as a parish

priest in Šentjošt, Dolenja vas pri Ribnici, Lipoglav, and Ihan. At the end of 1879, an injury incurred in a tragic event forced him to retire, after which he spent thirty-one years in Spodnji Brnik. He died at an old age of nearly ninety-one years in 1911 in Sodražica, where he is also buried. Bartol was a devout, modest, and generous priest. He loved to help his relatives, the poor, and the destitute. He donated most of his savings to the church and was an ardent supporter of missions. Apart from translating three religious, i.e., prayer books, he was also a renowned homeopath receiving patients from hours' walk away, and he also assisted in treating animal diseases.

ISSN 0023-4923 (tiskana izdaja)
ISSN 2670-6865 (spletna izdaja)